

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Наукова бібліотека**

**Розвиток наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету:
теоретичні аспекти та практичний досвід**

*(Збірник матеріалів
X-ї науково-практичної конференції
30 серпня 2016 р.)*

Рівне 2016

УДК 0.27.7(477.81)
Р 64
ББК 78.347.571(4Укр)

Розвиток наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету: теоретичні аспекти та практичний досвід : зб. матеріалів Х-ї наук.-практ. конф., 30 серпня 2016р. / уклад. : С.Н. Грипич, Г.П. Семенюк. – Рівне : РДГУ, 2016. - 57 с.

Відповідальний за випуск:

С. Н. Грипич - доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Укладачі:

С. Н. Грипич - доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Г. П. Семенюк – заступник
директора з наукової роботи
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

До збірника увійшли матеріали Х-ї науково-практичної конференції «Розвиток наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету: теоретичні аспекти та практичний досвід», в яких розглядаються різноманітні питання діяльності наукової бібліотеки, спрямовані на допомогу інформаційному забезпеченню освітнього, наукового, виховного та управлінського процесів РДГУ.

Ухвалено методичною радою
наукової бібліотеки РДГУ
Протокол №8
Від 15.09.2016р.

©Наукова бібліотека РДГУ
м.Рівне, вул. Платова, 31
33028
[http:// library.rshu.edu.ua/](http://library.rshu.edu.ua/)
library.rshu@gmail.com

УДК 027.7: [002.1:008]-057.875

Л.М. БУРАВКОВА

головний бібліотекар

наукової бібліотеки

Рівненського державного

гуманітарного університету

РОЛЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

***Резюме.** У статті висвітлено діяльність наукової бібліотеки РДГУ з формування інформаційної культури студентів та молодих науковців.*

***Ключові слова:** інформаційна культура, інформаційне суспільство, інформаційна грамотність, інформаційні ресурси, інформаційні потреби, науково-бібліографічна діяльність, довідково-бібліографічне обслуговування, користувач.*

Інформаційна культура сьогодення вимагає від сучасної людини нових знань та вмінь, особливого стилю мислення, що забезпечують необхідну соціальну адаптацію до змін і гарантують гідне місце в інформаційному середовищі. В умовах упровадження сучасних інформаційних технологій, зростання ролі інформації в освітньому і науковому процесах, проблема формування інформаційної культури особистості набуває виняткового значення, стає одним із пріоритетних напрямів освіти. Найбільш важливим та плідним з точки зору опанування інформаційної культури спеціаліста є період навчання у ВНЗ. Інформаційна культура є невід'ємною частиною професійної майстерності майбутніх фахівців, інструментом для набуття нових знань.

Головна роль у формуванні інформаційної культури студентів відводиться бібліотекам ВНЗ. Вони є інформаційно-освітніми центрами, які забезпечують доступ до інформації, формують вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, у світових, національних наукових та освітніх ресурсах. Їх робота спрямована, з однієї сторони,

на забезпечення основних умов навчальної та наукової діяльності, з другої – на культурний розвиток кожного студента. Формуючи інформаційну культуру, підвищуючи інформаційну компетентність користувачів, бібліотеки ВНЗ таким чином розширюють їх можливості знаходити і використовувати інформацію. При цьому у користувачів формується усвідомлення значимості інформаційних знань, уміння ефективного пошуку та опрацювання інформації, розуміння того, що інформаційна компетентність забезпечуватиме здатність орієнтуватися в умовах постійного збільшення інформаційних потоків, а також вирішувати завдання професійного самовдосконалення.

Формування інформаційної культури користувачів є важливим напрямом діяльності наукової бібліотеки РДГУ, в якому вона накопичила значний досвід. Ця робота проводиться за багатьма напрямками з використанням різноманітних форм і методів бібліотечного, бібліографічного та інформаційного обслуговування. Їй притаманні такі риси, як плановість, систематичність, диференційованість. При цьому беруться до уваги специфіка факультетів і спеціальностей, вимоги навчальних планів і програм, тематика наукових досліджень, можливості ресурсної бази бібліотеки тощо. Формуванню інформаційної культури користувачів сприяють усні, наочні, індивідуальні, групові, масові форми та методи роботи. Особливо актуальною ця діяльність є сьогодні, коли бібліотека скеровує свої зусилля на виконання вимог і завдань у відповідності до загальних тенденцій реформування вищої освіти України та її інтеграції у європейський освітній простір.

На формування інформаційної культури наших користувачів спрямована науково-бібліографічна діяльність університетської бібліотеки, що ґрунтується на підготовці та випуску науково-допоміжних, рекомендаційних, поточних, ретроспективних, тематичних, персональних бібліографічних показників, інформаційно-методичних посібників, що видані друком та представлені в електронному вигляді. Серед них: бібліографічний посібник «Сторінками історії: Рівненський державний гуманітарний університет у книгах та періодичних виданнях»; багатотомний біобібліографічний посібник «РДГУ в персоналіях» (Науковий літопис, Т. 1, 2); монографія «Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету (1940-2015)»; серії біобібліографічних показників: «Академіки, доктори наук, професори РДГУ», «Діячі культури та мистецтв РДГУ»; щорічники «Друковані праці Рівненського державного гуманітарного університету» (2005-2013 pp.)

та «Наукові праці Рівненського державного гуманітарного університету (Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету» (5 випусків); тематичні покажчики серій: «Педагогічна інноватика», «Педагогічна», «Психологічна» та «Культурологічна»; серія «Нові надходження літератури за галузями знань»; серія «Інформаційно-методичне забезпечення навчальних дисциплін кафедр фондами наукової бібліотеки РДГУ»; серія «Електронна бібліотека»; щорічники «Періодичні видання наукової бібліотеки РДГУ» та ін. Бібліотека працює над бібліографічним довідником «Науковці Рівненського державного гуманітарного університету». Здійснюється інформаційний супровід міжнародних, всеукраїнських наукових конференцій, семінарів, які організовує РДГУ. З цією метою ми створюємо науково-допоміжні та рекомендаційні покажчики літератури за тематикою названих наукових заходів. Вміння використовувати бібліографічні покажчики та довідковий апарат до них (тобто допоміжні покажчики: іменні, предметні тощо), які ще більше підсилюють їх пошукові та інформаційні можливості, є одним із показників інформаційної культури користувачів [4].

Відповідно до потреб навчального і наукового процесів, які зазнають постійних змін, наукова бібліотека шукає шляхи доступу до інформаційних ресурсів через упровадження інноваційних форм та методів роботи. Сьогодні в науковій бібліотеці діють центри: психолого-педагогічної інформації; молодого дослідника; правової інформації, в рамках яких здійснюються різноманітні інформаційні заходи, спрямовані на реалізацію завдань навчального, наукового і виховного процесів усіма доступними формами, методами, засобами і ресурсами. Одним із основних напрямків діяльності «Центру молодого дослідника» є формування основ інформаційної культури користувачів, їх пізнавальної самостійності (відповідно до категорій користувачів та рівня їх підготовки), що визначається вмінням формулювати свої потреби в інформації, навичкам ефективно здійснювати її пошуки, оцінювати і використовувати.

Формування інформаційної культури студентів починається з перших днів навчання у ВНЗ. Традиційно на початку навчального року зі студентами-першокурсниками всіх факультетів проводяться екскурсії, на яких відбувається перше знайомство з університетом та його науковою бібліотекою. Детальніше пізнати історичне минуле і сьогодення своєї alma mater та широкий спектр діяльності наукової бібліотеки РДГУ допомагають книги: бібліографічний посібник

«Сторінками історії: Рівненський державний гуманітарний університет у книгах та періодичних виданнях (1940-2015)» та монографія «Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету (1940-2015)», створені авторським колективом з числа її працівників. Формування основ інформаційної культури у студентів здійснюється на заняттях у рамках вивчення навчальної дисципліни «Вступ до фаху». Ці заняття формують сукупність знань, вмінь та навичок раціонального використання інформації та інформаційних технологій під час навчання. Проводяться теоретичні та практичні заняття з основ інформаційної культури, на яких студенти знайомляться з правилами користування бібліотекою відповідно до специфіки роботи окремих структурних підрозділів (абонементів, читальних залів, інформаційно-бібліографічного відділу) та ін. Окрім традиційних засобів супроводу цих занять, використовується і відеофільм «Наукова бібліотека РДГУ реалізує ваше право на інформацію», створений авторським колективом бібліотеки. Він підсилює сприйняття відомостей про бібліотеку, її сервісних та інформаційних можливостей [5].

На заняттях студенти вчатьса самостійному пошуку інформації за допомогою різноманітних інформаційно-пошукових систем (ІПС), створених науковою бібліотекою РДГУ, як традиційних (системи каталогів і картотек, бібліографічних посібників), так і електронних (електронного каталогу; баз даних; Інтернет-ресурсів). Значну роль у забезпеченні наукової та навчально-виховної діяльності в бібліотеці університету відіграють електронні інформаційні ресурси, що є невід'ємною частиною інформаційного та довідково-бібліографічного обслуговування (ДБО) користувачів. З метою ефективного сприяння навчальному процесу, дистанційній освіті, самоосвіті та науковій діяльності ми формуємо такі власні електронні ресурси, як *бібліографічні, повнотекстові та реферативні* бази даних. Найбільшою за кількістю інформації *бібліографічною базою даних* є електронний каталог (ЕК). Студенти знайомляться з автоматизованою бібліотечною інформаційною системою «УФД/Бібліотека», електронним каталогом (ЕК), базами даних, виданнями на електронних носіях. Звертається увага на багатоаспектні можливості пошуку інформації в ЕК за різними параметрами – автором, назвою, роком видання, темою запиту та ін. Це допомагає їм краще орієнтуватися у пошуку інформації. Студенти вчатьса в автоматизованому режимі проводити сортування інформації за певними ознаками, складати списки літератури, які за потребою можна записати на електронні носії чи роздрукувати. Однією з основних складових занять з «Основ

інформаційної культури» є знайомство з веб-сайтом наукової бібліотеки (<http://library.rshu.edu.ua>). Його використання значно розширює інформаційне забезпечення навчального процесу: у більшому обсязі проводяться навчання користувачів з методики збору та засвоєння інформації, з укладання тематичних списків документів із проблем, які їх цікавлять, знайомство з віртуальними виставками та іншою необхідною і корисною інформацією. А студентів-старшокурсників бібліотека знайомить з організацією, методологією та інформаційним забезпеченням підготовки науково-дослідницьких робіт. Таку інформацію ми надаємо в рамках вивчення навчальних дисциплін «Основи науково-дослідницької роботи», «Методологія і методи наукових досліджень». Згідно з їх програмою, бібліотека інформує, як працювати з виданнями різних типів і видів, формувати ДПА наукових досліджень, створювати бібліографічні описи документів, оформляти посилання, складати списки використаних джерел [2].

Формування інформаційної культури студентів, молодих науковців та інших користувачів здійснюється також безпосередньо під час виконання їх конкретних запитів, спрямованих на задоволення вимог навчального, наукового, виховного процесів університету. Це виконання різноманітних довідок (адресних, фактографічних, тематичних, уточнюючих), які здійснюються як в картковому, електронному, так і віртуальному режимах. Дієвим засобом формування інформаційної культури студентів і викладачів є такі комплексні заходи, як «Дні аспіранта», «Дні магістранта», «Дні кафедр», «Дні факультетів», «Дні інформації» та ін., під час яких надається максимум інформації користувачам про фонди, їх склад (у бібліографічному, анотованому і реферованому виглядах), проводяться огляди довідково-бібліографічних та інформаційних видань на допомогу науково-дослідницькій діяльності, надаються індивідуальні консультації щодо роботи з літературою, її аналітико-синтетичної обробки, оформлення списків використаної літератури до наукових робіт, визначаються класифікаційні індекси (УДК, ББК) на статті та книги, які підготовлені до друку викладачами РДГУ та ін. В комплексі форм, методів та заходів з формування основ інформаційної культури бібліотека використовує засоби оглядово-аналітичної інформації, яка представлена у формі прес-бібліодайджеста «На допомогу в науковій роботі». У ньому зібрані всі необхідні законодавчі, нормативно-правові та методичні матеріали щодо підготовки, написання, оформлення науково-дослідницьких кваліфікаційних робіт. Враховуючи труднощі студентів і молодих науковців у складанні списків літератури,

оформленні посилань у кваліфікаційних наукових роботах, бібліотека підготувала, видала друком та розмістила на своєму сайті «Методичні рекомендації з впровадження ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», практичні посібники: «Карткові пошукові системи на допомогу самостійній роботі користувачів» та «Електронні пошукові системи на допомогу самостійній роботі користувачів».

Формуванню інформаційної культури наших користувачів сприяють і різноманітні за тематикою цикли культурно-просвітницьких та інформаційних заходів, які проводить бібліотека. Серед них цикли «Навігатор у світ професій» (Перші кроки у вищому навчальному закладі), «Університетська освіта», «Вивчаємо у вищому навчальному закладі», «Науково-педагогічний процес у ВНЗ», «Сходинки до професії», «Методична скринька», «Наукові зустрічі», ін. Цей напрямок роботи забезпечує, з одного боку – високий рівень фахової освіти та професійної підготовки майбутніх спеціалістів, а з іншого – виховання гармонійно розвинених, соціально-активних та національно-свідомих особистостей.

Важливе значення у формуванні інформаційної культури користувачів відіграє виставкова діяльність наукової бібліотеки РДГУ. Систематизовані експозиції документів не лише інформують користувачів про склад фонду, але й формують потребу подальшого використання бібліотечних ресурсів. Їх тематика розробляється з урахуванням широкого спектру читацьких запитів, у співвіднесенні із загальними вимогами часу та завданнями навчального і наукового процесів університету. За типовою і видовою ознакою це персональні, жанрові, віртуальні та інші виставки (наприклад, «Дипломне проектування», «Самостійна навчальна діяльність студентів як основа самоосвіти та самовиховання», «Наукова діяльність студентів в освітньому процесі ВНЗ» та ін. Інформаційна культура студентів формується і під час аудиторних виставок-переглядів, які проводяться на перших лекціях вивчення навчальних дисциплін і вичерпно інформують студентів і викладачів про навчальну, методичну, довідкову літературу.

Дієвим засобом формування інформаційної культури користувачів є рекламно-іміджева діяльність бібліотеки, спрямована на донесення інформації до широкого загалу користувачів в університеті та поза його межами про цінність і значення бібліотеки, розкриття складу і змісту її фондів та користь послуг через систему різноманітних рекламно-інформаційних заходів (наочних, усних, друкованих, електронних). По-перше, вона допомагає користувачам

орієнтуватися у структурних підрозділах бібліотеки (читальних залах, абонементах тощо). Для цього створені відповідні буклети, путівники, оголошення. По - друге, вона допомагає отримати відомості про те, що є в бібліотеці, у який відділ можна звернутися за необхідною інформацією, які бази даних доступні та ін. [6]. Серед її форм і методів – публікації у періодичних виданнях, телевізійні репортажі, відеофільми та інші. Для забезпечення користувачів сукупністю знань та вмінь здійснювати інформаційний пошук, навичок грамотно організовувати та оформляти науково-дослідні роботи, наша бібліотека працює над підготовкою навчально-методичного посібника «Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід (з досвіду роботи наукової бібліотеки РДГУ) ».

Вся діяльність наукової бібліотеки РДГУ спрямована на забезпечення індивідуальної самостійної роботи студентів за допомогою ресурсних та інформаційних технологій, що цілеспрямовано розвивають здатність до подальшої самоосвіти впродовж майбутньої професійної діяльності. Тож формування інформаційної культури молоді є однією із основних умов для виконання цих завдань, на що й скеровує свої зусилля наукова бібліотека РДГУ. Ми прагнемо, щоб у нашій роботі завжди відчувався дух новітньої доби, що спонукатиме нас до пошуку нових форм, методів та технологій у роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беззуб І. Бібліотека вищого навчального закладу у формуванні інформаційної культури студента / І. Беззуб // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; редкол.: О. С. Онищенко, Г. В. Боряк, В. М. Горовий [та ін.]. – Київ : [НБУ ім. В. І. Вернадського], 2012. – Вип. 33. – С. 94-105.

2. Грипич С. Н. Формування інформаційної культури студентів : (на прикладі діяльності наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету) / С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк // Актуальні питання культурології : альм. наук. тов. «Афіна» каф культурології : матер. III Всеукр.наук.-практ.конф. 15-16 листоп. 2007 р. – Рівне : [РДГУ], 2008. – [Вип.6]. Т. 1: Стан і перспективи розвитку духовної культури особистості в умовах розгортання глобалізаційних процесів. – С. 41-44.

3. Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 21-23

жовт. 2014 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів акад. наук - членів МААН ; [ред. кол.: В. І. Попик, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.]. – Київ : [Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського], 2014. – 531 с.

4. Наукова бібліотека в інформаційно-освітньому просторі Рівненського державного гуманітарного університету : зб. матеріалів VIII-ї наук.-практ. конф., 28 серп. 2014 р. / уклад.: С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк. – Рівне : РДГУ, 2014. – 80 с.

5. Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету реалізує ваше право на інформацію [Відеозапис] / над фільмом працювали: С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк, М. Т. Себестьянович та ін. – Рівне : [РДГУ], 2015. – 1 електрон. опт. диск (DVD). – (Електронна бібліотека).

6. Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету (1940-2015) : монографія / за заг. ред. С. Н. Грипич. – Рівне, 2015. – 472 с. – (До 75-річчя заснування).

7. Проценко Т. Формування інформаційної культури користувачів / Т. Проценко // Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 3. – С. 34-38.

8. Шлапак Ю. Формування інформаційної культури: особистість як користувач сучасної бібліотеки / Ю. Шлапак // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; редкол.: О. С. Онищенко, Г. В. Боряк, В. М. Горовий [та ін.]. – Київ : [НБУ ім. В. І. Вернадського], 2012. – Вип. 33. – С. 148-158.

ЗМІСТ

1. Грипич С. Н. РОЗВИТОК НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД	3
2. Семенюк Г. П. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ «БІБЛІОТЕКА WEB 2.0» У НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	24
3. Гаврилюк І. А. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ НА ФОРМУВАННЯ КОНТЕНТУ WEB-САЙТУ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	27
4. Марчук Н. В. ВІРТУАЛЬНА ВИСТАВКА У НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ РДГУ ЯК БІБЛІОГРАФІЧНИЙ РЕСУРС НА ДОПОМОГУ НАВЧАЛЬНОМУ ТА НАУКОВОМУ ПРОЦЕСАМ	32
5. Супрунець М. Р. НАПРЯМИ РОБОТИ З ФОНДОМ РІДКІСНИХ І ЦІННИХ ВИДАНЬ ЯК СЕГМЕНТОМ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	37
6. Лешкевич Г. Д. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У СПРАВУ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ РДГУ	43
7. Буравкова Л. М. РОЛЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ	48

Збірник матеріалів
Х-ї науково-практичної конференції

**Розвиток наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету:
теоретичні аспекти та практичний досвід**

Відповідальний за випуск:

С. Н. Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету

Укладачі:

С. Н. Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету

Г. П. Семенюк – заступник
директора з наукової роботи
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету

Технічний редактор:

О. М. Білогубцева –
бібліотекар
Рівненського державного
гуманітарного університету

Комп'ютерна верстка:

В. С. Різун –
провідний бібліотекар
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету

Формат 60 84 1/16
Папір офсетний. Гарнітура Times
Наукова бібліотека РДГУ